

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR İLE SOSYAL
ONAY İHTİYACI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Eda ERBAŞ

Danışman
Doç. Dr. Alişan Burak YAŞAR

İstanbul – 2023

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Eda ERBAŞ

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Algılanan Duygusal İstismar İle Sosyal Onay İhtiyacı
Arasındaki İlişki

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Psikoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 04.07.2023

Sayfa Sayısı : 62

Tez : Doç. Dr. Alişan Burak YAŞAR

Danışmanları

Dizin Terimleri : İstismar, Duygusal İstismar, Sosyal Onay

Türkçe Özet : Bu çalışma kapsamında algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Eda ERBAŞ

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı**

**ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR İLE SOSYAL
ONAY İHTİYACI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Eda ERBAŞ

**Danışman
Doç. Dr. Alişan Burak YAŞAR**

İstanbul – 2023

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Eda ERBAŞ

.../.../2023

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Eda ERBAŞ'ın Algılanan Duygusal İstismar ile Sosyal Onay İhtiyacı Arasındaki İlişki adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı, Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan *Doç. Dr. Alişan Burak YAŞAR*
(Danışman)

İmza

Üye

Prof. Dr. Nurhan FİSTİKCI

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20..

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma, İstanbul ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü 120 kadın, 114 erkek olmak üzere toplam 234 yetişkine uygulanan Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği ve araştırmacı tarafından katılımcıların sosyodemografik bilgilerini toplamak amacıyla oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ile gerçekleştirilmiştir. Tüm verilere ilişkin analizler SPSS 27 programı ile yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce, ölçeklerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı kontrol edilerek ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Ölçüm araçları arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon analiz, demografik değişkenlere göre ölçek puanlarını kıyaslamak için Bağımsız Gruplar t-testi ve ANOVA, yordayıcılık analizi için Basit Doğrusal Regresyon kullanılmıştır. Ek olarak, bu çalışma için %95 güven aralığı, p değeri 0.05 olarak referans alınmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı ve sosyal onay ihtiyacı alt boyutları olan başkalarının yargılarına duyarlılık, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakma değişkenleri arasında orta ve yüksek düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstismar, Duygusal İstismar, Sosyal Onay

SUMMARY

In this study, it is aimed to examine the relationship between emotional abuse and the need for social approval.

The research was carried out with the Perceived Emotional Abuse Scale for Adults, the Need for Social Approval Scale, and the "Personal Information Form" created by the researcher to collect the sociodemographic information of the participants, applied to a total of 234 adults, aged 18 and over, 120 women and 114 men living in the province of Istanbul. Analyzes of all data were made with the SPSS 27 program. Before starting the analysis, the skewness and kurtosis values of the scales were checked by checking whether the scales met the assumption of normal distribution. Pearson correlation analysis was used to test the relationship between measurement tools, Independent Groups t-test and ANOVA were used to compare scale scores according to demographic variables, and Simple Linear Regression was used for predictive analysis. In addition, the 95% confidence interval for this study was referenced as a p value of 0.05.

As a result of the analysis, moderate and high level positive correlations were found between perceived emotional abuse and the sub-dimensions of the need for social approval and need for social approval, sensitivity to the judgments of others, social withdrawal and leaving a positive impression.

Keywords: Abuse, Emotional Abuse, Social Consent

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
EKLER LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.2. Problem.....	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.4. Varsayımlar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İstismarın Tanımı.....	5
2.2. İstismarın Etiyolojisi.....	6
2.3. İstismarın Epidemiyolojisi.....	7
2.4. İstismar Çeşitleri.....	8
2.4.1. İstismar Şekline Göre	8
2.4.2. İstismar Edilen Kişiyeye Göre	9
2.5. Yetişkin Bireylerde Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışlar	10
2.6. Sosyal Onayın Tanımı	11
2.7. İhtiyaç Kuramları ve Sosyal Onay İhtiyacı	12
2.7.1. Murray ve İhtiyaçlar Kuramı	12
2.7.2. Maslow ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı	14
2.7.3. McClelland ve Gereksinimler Kuramı	14
2.8. Sosyal Onay İhtiyacı İle İlgili Diğer Yaklaşımlar	15

2.8.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Sosyal Onay İhtiyacı	15
2.8.2. Ellis'in Akılcı Olmayan İnançlar Yaklaşımı ve Sosyal Onay İhtiyacı	15
2.8.3. Sosyal Etki-Uyma ve Sosyal Onay İhtiyacı	16
2.9. Sosyal Onay İhtiyacı İle İlgili Değişkenler	17
2.9.1. Sosyal Kaygı ve Sosyal Onay İhtiyacı	18
2.9.2. Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Onay İhtiyacı	18
2.9.3. Mutluluk ve Sosyal Onay İhtiyacı	20
2.9.4. Benlik Kurgusu ve Sosyal Onay İhtiyacı	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	22
3.2. Araştırma Örnekleme	22
3.3. Araştırmanın Hipotezleri	22
3.4. Veri Toplama Araçları	22
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	22
3.4.2. Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	23
3.4.3. Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	23
3.5. Veri Analizi	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

SONUÇ VE ÖNERİLER	34
KAYNAKÇA	36
EKLER LİSTESİ	43

KISALTMALAR

ADİÖ	:	Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği
APA	:	American Psychology Association
DSÖ	:	Dünya Sağlık Örgütü
Sd.	:	Serbestlik Derecesi
SOİÖ	:	Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği
SPSS	:	Statistical Package For Social Sciences
SS.	:	Standart Sapma
Vd.	:	Ve Diğerleri
\bar{X}	:	Ortalama

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	23
Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	24
Tablo 3. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri.....	25
Tablo 4. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Arasındaki İlişki	26
Tablo 5. Algılanan Duygusal İstismarın Sosyal Onay İhtiyacını Yordamasına İlişkin Bulgular.....	26
Tablo 6. Cinsiyete Göre Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	27
Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	28

EKLER LİSTESİ

EK- A : BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

EK- B : KİŞİSEL BİLGİ FORMU

EK- C : ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR ÖLÇEĞİ

EK- D : SOSYAL ONAY İHTİYACI ÖLÇEĞİ

ÖN SÖZ

Çalışma sürecinde bilgi birikimi ve tecrübesiyle yön gösteren danışmanım Doç. Dr. Alişan Burak Yaşar'a desteği ve anlayışı için teşekkürlerimi sunuyorum. Akıl hocam psikoterapist Kamil Arslanalp'e tüm özverisi ve emekleri için çok teşekkür ediyorum.

Tüm hayatım boyunca yalnız olmadığımı sayesinde hissettiğim ikizim Ezgi Erbaş'a, hayatını bize adayan annem ve önerisi sayesinde yüksek lisans öğrenimime başladığım babama sonsuz minnet ve teşekkürlerimi iletiyorum.

Çocukluğumdan beri yardıma her ihtiyacım olduğunda ellerinden gelenin fazlasını yapan kuzenlerim Damla Bölükbaşı, Onur Çelikkün, Melis Çelikkün, Ekin Erbaş'a çok teşekkür ediyorum. Varlıklarıyla daha güçlü hissettiğim Özen Bölükbaşı, Mehtap Çelikkün ve Alican Bulunur'a çok teşekkür ediyorum.

Tüm içtenlikleriyle yanımda olan dostlarım Berfin Aysima Özcan, Büşra Kosif, Dilan Çakmakçı, Ece Esra Benli, Elif Neyran Yavuz, Esra Kara, Gizem Boyraz, Kadir Aykaç, Kemal Büyükkal, Yasemin Taşdemir, Şehriban Bozan, Şevval Köse, Türker Afşın Talay, Yankı Şeker'e çok teşekkür ediyorum.

Beni her konuda destekleyen, tez yazma sürecimde ve diğer tüm konularda yüzümü güldürmek için çabalayan, içimi aydınlatan şansım, yol arkadaşım Alper Bulunur'a kalpten sevgilerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Psikolojik istismar, psikolojik kötü muamele ya da duygusal örselenme olarak literatürde karşılık bulan duygusal istismar, tanımlanması ve fark edilmesi daha uzun zaman alan ve daha zor açıklanan bir istismar çeşidir (Çay, 2006). Duygusal istismar tek başına ortaya çıkabileceği gibi cinsel, fiziksel ve ekonomik istismarın içinde de yer alabilir (Ersanlı vd., 2013).

Duygusal istismar, çocuk, ergen veya yetişkinlere kasıtlı ve süreğen bir şekilde kötü muamele ve tutumlarda bulunularak kişinin davranışsal, duygusal ve genel olarak zihinsel iyi oluş durumunun zarara uğratılmasıdır (APA, 2022).

Yaşamın tüm dönemlerinde karşılaşılabilecek bir olgu olan duygusal istismar her yaştan bireyi psikolojik, sosyal, fiziksel ve zihinsel açıdan olumsuz yönde etkileyebilir (Özcan, 2009). Bireyin yaşamında ve benliğinde meydana getirdiği zararlar bakımından diğer istismar türlerine kıyasla duygusal istismarın daha uzun süreler boyunca varlığını sürdürdüğü gözlemlenmiştir (Polat, 2001). Bir araştırmada, çocukluk döneminde cinsel istismar yaşayan kişilere göre duygusal istismar yaşayan kişilerin şimdiki yaşamlarında psikolojik sıkıntılarla daha sık karşı karşıya kaldıkları saptanmıştır (Adalı, 2007).

Sosyal onay kavramının literatürde, istek, motivasyon kaynağı veya kişilik boyutu olarak ele alındığı görülmüştür (akt. Yurtal Dinç, 1999; McCollum, 2009; Bernstein, 2011). Diğer insanların ne düşündüğüyle ilgili olan sosyal onay ihtiyacı (Karaşar ve Öğülmüş, 2016a), kişinin toplum içinde iyi bir insan olarak anılması ihtiyacı şeklinde tanımlanabilir (Chiba vd., 2009). Twenge ve Im (2007) sosyal onay kavramını hem bir ihtiyaç hem de kaygı duygusu olarak tanımlarken sosyal açıdan başkaları tarafından kabul görme arzusunu da içerdiğini eklemektedirler. Aronson ve arkadaşları (2012) ise sosyal onayın bir ihtiyaç olduğunu belirterek, bireyin içinde bulunduğu topluma uyum göstermek adına gerçekleştirdiği tüm davranışları içerdiğini ifade etmektedirler.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yapılan bu araştırmada 18 yaş üstü bireylerin algıladıkları duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda algılanan duygusal istismar düzeyinin sosyal onay ihtiyacı düzeyini yordayıp yordamadığı incelenecektir. Araştırmanın hipotezine göre, algılanan duygusal istismar düzeyi yüksek olan yetişkinlerde sosyal onay ihtiyacı düzeyi yüksek bulunacakken, algılanan duygusal istismar düzeyi düşük olan yetişkinlerde ise sosyal onay ihtiyacı düzeyi düşük olacaktır.

Yetişkinlik döneminde algılanan duygusal istismar konusu ile ilgili literatür incelendiğinde yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğunun, kadınlara yönelik aile içi istismar (Garcia-Moreno ve ark., 2005; Tsirigotis, K. ve Łuczak, J., 2018) ile romantik ilişkideki partner tarafından maruz bırakılan duygusal istismar (McClintock ve ark., 2021; Lausi, G. ve ark., 2021; Sease, T.B ve ark., 2021) konuları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Duygusal istismarın yalnızca çocuk, kadın ve yaşlıların karşılaştığı bir istismar çeşidi olarak çalışılmayacağı, yaş ve cinsiyet fark etmeksizin her bireyin yaşamında karşı karşıya kalabileceği ciddi bir şiddet olgusu olarak araştırılması gerektiği bildirilmektedir (Ersanlı vd., 2013). Bu bağlamda yetişkinlik döneminde algılanan duygusal istismar olgusu ile sosyal onay ihtiyacının bireyleri ne şekilde etkilediği ve aralarında ne gibi bir ilişkinin olduğu konusunda bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Yapılan bu çalışma ile literatürdeki boşluğun kapatılması hedeflenmiştir. Araştırmada elde edilecek sonuçlar yetişkinlerde algılanan duygusal istismar düzeyinden doğan sosyal onay ihtiyaçlarına ilişkin bilgiler sunmaktadır. Bu amaca yönelik aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

H1. Algılanan duygusal istismar düzeyi ile sosyal onay ihtiyacı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2. Algılanan duygusal istismar sosyal onay ihtiyacını yordamaktadır.

H3. Algılanan duygusal istismar düzeyi; cinsiyet ve eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

H4. Algılanan sosyal onay ihtiyacı düzeyi; cinsiyet ve eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

1.2. Problem

Bu çalışmada yetişkinlerin algıladıkları duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişki incelenecektir. Araştırmada ele alınan temel problem duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasında pozitif veya negatif yönde bir ilişkinin olup olmadığıdır. Duygusal istismar, bir çocuğun veya yetişkinin davranışsal, duygusal ve genel olarak zihinsel iyi oluş durumunu zarara uğratabilecek şekilde kişiye kasıtlı ve sürekli olarak sözlü tacizde bulunulması, kişinin izole edilmesi, korku duymasına sebep olunması, duygusal isteklerinin önemsenmemesi, sürekli eleştiriye maruz bırakılması, aşağılanması, umutsuzluğa düşürülmesi, aşırı kontrolcü davranılması gibi birçok davranış ve tutum çeşitleriyle ortaya çıkabilir (APA, 2022).

Doğası gereği sosyal bir canlı olan insanın, verimli ve sıcak bağlar kurarak ilişkiler oluşturabilmesi için sosyal olarak kabul görmesi gerektiği göz önüne alındığında sosyal onay kavramının bir ihtiyaç olarak incelenmesi daha uygundur (Karaşar ve Ögülmüş, 2016b).

Alt Problemler

1. Algılanan duygusal istismar düzeyi ile sosyal onay ihtiyacı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Algılanan duygusal istismar düzeyi sosyal onay ihtiyacı düzeyini yordayan bir değişken midir?
3. Bireylerin cinsiyetlerine göre algılanan duygusal istismar düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Bireylerin cinsiyetlerine göre sosyal onay ihtiyacı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Bireylerin cinsiyetlerine göre sosyal onay ihtiyacı alt boyutları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Bireylerin eğitim durumlarına göre algılanan duygusal istismar düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Bireylerin eğitim durumlarına göre sosyal onay ihtiyacı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Bireylerin eğitim durumlarına göre sosyal onay ihtiyacı alt boyutları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan araştırma “Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği”, “Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır. Yapılan araştırma 18 yaş ve üzeri yetişkin bireylerle sınırlandırılmış olup katılımcıların ölçeklere verdiği subjektif cevaplarla sınırlıdır.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Kişilerin verilen ölçekleri samimi ve gerçeği yansıtacak şekilde cevaplayacakları varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan ölçme araçları, araştırmanın amacına yönelik olarak yeterli olduğu varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İstismarın Tanımı

İngilizce'deki "abuse" kavramının karşılığı olarak kullanılan "istismar" terimi, Türk Dil Kurumu (2019) tarafından "bir kimsenin iyi niyetini kötüye kullanma" ve "sömürü" tanımlarıyla açıklanmaktadır. Türk Ceza Kanunu'na göre yetişkinlere yönelik işlenen suç davranışları şiddet ve saldırı suçları olarak karşılık bulurken, yalnızca çocuklara karşı işlenenler istismar olarak değerlendirilmektedir. Çocuk istismarı kavramı ise, Dünya Sağlık Örgütü tarafından (2018) bir yetişkinin, toplumun veya ülkenin farkında olarak veya olmayarak 18 yaş altındaki çocuğun sağlığını, gelişimini, onurunu veya ilişkilerindeki güven duygusunu fiili veya potansiyel olarak olumsuz yönde etkileyen her türlü fiziksel, psikolojik/ duygusal, cinsel istismar, ihmal ve sömürü ile sonuçlanan kötü muamele olarak tanımlanmaktadır.

2.2. İstismarın Etiyolojisi

İstismarın gerçekleşmesine sebep olan süreçlerle ilgili gerçekleştirilen çalışmaların, çocuk istismarı ile yaşlı istismarı olmak üzere iki başlık altında araştırıldığı gözlemlenmektedir.

Çocuk istismarının sebepleriyle ilgili risk faktörleri, toplumsal ve kurumsal, ailesel ile çocuğun kendisi olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır (Hay ve Jones, 1994).

Yüksek suç oranı, sosyal hizmet servislerinin olmaması veya az sayıda olması, yüksek yoksulluk ve işsizlik oranı toplumsal ve kurumsal risk faktörlerindedir (Deveci ve Açık, 2003).

Ebeveynlerin çocukken fiziksel veya cinsel istismara maruz kalması, genç yaşta evlenmesi, duygusal yetersizliği, zayıf iletişim yeteneğine sahip olması, tek ebeveyn, üvey ebeveyn, alkol-uyuşturucu bağımlısı ebeveyn, sosyal destek eksikliği, aile içi şiddet, ailesel yeteneklerin eksikliği, yeni bebeğe sahip olmanın aşırı stresine

hazırlanma eksikliği, çok çocuklu aile, eğitimsizlik, ailede ruhsal hastalık, istenmeyen gebelik, benimsenmeyen çocuk gibi faktörler aileyle ilgili risk faktörlerindedir (Deveci ve Açık, 2003).

Çocuk ile ilgili olan risk faktörleri arasında ise bebeğin erken doğması, bebeğin düşük doğum ağırlığına sahip olması, bebeğin doğum sonrası çeşitli nedenlerden dolayı anneden ayrılması, çocuğun gelişimsel, fiziksel veya zihinsel engelli olması, çocuğun hiperaktif veya huysuz olması durumları sayılabilir (Deveci ve Açık, 2003).

Yaşlı istismarının gerçekleşmesinde risk olarak görülen faktörlere bakıldığında ise yaşlı bireyin kendisi, bakım veren ve sosyokültürel özellikler ile ilgili risk oluşturan özellikler olmak üzere kategoriler vardır.

85 yaş ve üzerinde olması, eşinin vefat etmesi veya boşanmış olması, bakım ihtiyacının olması veya herhangi bir sebepten bağımlılık ve yetersizlik durumunun olması, yaşadığı aile ortamının kalabalık olması, hayatını tek başına sürdürmesi ve izole olması, ekonomik kaynaklarının yüksek miktarda olmaması, sosyal açıdan sahip olduğu konumu ve gücü kaybetmesi, zihinsel veya fiziksel engelinin olması gibi durumlar yaşlı bireyin kendisi ile alakalı risk oluşturan faktörler arasındadır (Arpacı ve Bakır, 2017).

Bakım verenin risk oluşturan özellikleri arasında bakım verme görevini benimsememesi ve zorunda kalması, yaşlı bireyle anlaşamaması, düşük benlik saygısı, düşünce ve davranışlarını kontrol edememe gibi kişilik problemlerinin olması, ekonomik ve sosyal açıdan yetersiz durumda olunması, evlilikte çatışmalar yaşanması, madde bağımlısı olması, şiddet ve istismarı çözüm olarak algılaması gibi durumlar vardır (Kalınkara, 2011, s.145-146; Yeşil vd., 2016).

Toplu olarak kalabalık halde yaşama, ekonomik problemler, aile içi şiddet ve anlaşmazlık, sosyal destek eksikliği, özel hayatın korunamaması, süregelen öğrenilmiş şiddet davranışı, istismarın toplum tarafından görmezden gelinmesi, normalleştirilmesi ve hoş görülmesi, aile bireylerinin yaşlıya bakmak konusunda kültürel baskı altında olması ve cinsiyet ayrımcılığı yaşlı istismarının oluşmasında risk yaratan sosyal ve kültürel özelliklerdendir (Kalınkara, 2011, s.145-146; Yeşil vd., 2016).

2.3. İstismarın Epidemiyolojisi

Bakır ve Kapucu (2017), türlerine göre en çok istismar araştırmasının genel çocuk istismarı konusunda olduğu, %32.72 oranında cinsel istismar ve ihmal, %8.59 fiziksel istismar ve ihmal, %7.81 oranında ise duygusal istismar ve ihmal konusunda çalışıldığı; örneklem grubuna göre ise yine en çok çalışılan grubun %60.93 oranla çocuk ve ergenlerle olduğu, %7.81 oranla aile istismarı konusunda en az araştırmanın yapıldığını belirtmişlerdir.

Türkiye genelinde yapılan araştırmada, 7-18 yaş arası çocukların %51'inin duygusal istismara, %43'ünün fiziksel istismara, %3'ünün cinsel istismara uğradığı bilgisine ulaşılmıştır (UNICEF, 2010). Her yıl 15 yaşından daha küçük 31000 çocuğun istismardan kaynaklı sebeplerle hayatını kaybettiği Dünya Sağlık Örgütü tarafından (2018) bildirilmiştir.

Duygusal şiddetin bir türü olan akran zorbalığı ile ilgili verilere bakıldığında Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşayan 13-15 yaş aralığında olan her üç çocuktan biri başka bir akranına zorbalık uyguladığını bildirirken bu durum, Letonya ve Romanya'da yaşayan her 10 çocuktan 6'sı için geçerlidir (UNICEF, 2014). Türkiye'de yapılan ise sözel olarak akran istismarına uğrayanların oranı %44'tür (Pişkin, 2003).

Zorda bırakmak, tehdit etmek, aşağılamak gibi duygusal istismar davranışlarına özellikle gebelik yaşayan kadınların maruz kaldığı ve bu dönemde duygusal istismarın fiziksel ve cinsel istismara göre artış gösterdiği tespit edilmiştir (Karaoğlu vd., 2005).

2.4. İstismar Çeşitleri

2.4.1. İstismar şekline göre

Bir kişinin cinsel olarak uyarılmayı amaçlayarak başka bir kişiyi cinsel olarak kötüye kullanması, kişinin rızası olmadan veya kişiyi kandırarak, aldatarak ya da zorda bırakarak yapmış olduğu cinsel içerikli tüm davranış ve tutumlar cinsel istismar olarak tanımlanabilir (Öztürk ve Ümran, 2005).

Fiziksel istismar, ortaya çıkarılması, ayırt edilmesi ve tanımlanması en kolay istismar çeşidi olan fiziksel istismar, kaza dışı sebep ya da sebeplerle çocuğa, gence

ya da yetişkine zarar veren veya zarar verme ihtimali yüksek olan fiziksel güç kullanımıdır (Hancı, 2002).

Ekonomik istismar, bireyin sahip olduğu ekonomik özgürlüğünün kısıtlanması veya engellenmesi, gelir elde etmesine mani olunması, bireyin elde ettiği ya da sahip olduğu maddi kazancının nasıl kullanılacağı konusunda baskı kurulması, kısıtlama getirilmesi ya da maddi kazancına el konulması durumlarının tümünü kapsar (Öztürk ve Ümran, 2005).

Psikolojik istismar, psikolojik kötü muamele ya da duygusal örselenme olarak literatürde karşılık bulan duygusal istismar, tanımlanması ve fark edilmesi daha uzun zaman alan ve daha zor açıklanan bir istismar çeşidir (Çay, 2006).

Duygusal istismar, çocuk, ergen veya yetişkinlere kasıtlı ve süreğen bir şekilde kötü muamele ve tutumlarda bulunularak kişinin davranışsal, duygusal ve genel olarak zihinsel iyi oluş durumunun zarara uğratılmasıdır (APA, 2022).

Topbaş'ın 2004 yılında yaptığı araştırmaya göre etkileri bakımından fiziksel ve cinsel istismarın yol açtığı hasarlar zaman içinde ortadan kaldırılabılırken, duygusal istismarın verdiği zararlar daha uzun vadede etkisini devam ettirebilmektedir. Duygusal istismar, diğer istismar türlerinden farklı olarak maruz kalınan tüm istismar ve şiddet olaylarının yaratabileceği sonuçlarla beraber ortaya çıkabileceği gibi özellikle fiziksel ve cinsel istismar olmak üzere gerçekleştirilen diğer tüm istismar çeşitlerinin arka planında da yer alabilir; cinsel veya fiziksel istismara uğrayan kişi, fizyolojik olarak tedavi alarak iyileşse dahi maruz kaldığı olayların duygusal etkileri devam edebilir (Topbaş, 2004).

Duygusal istismar, bir çocuğun, gencin veya yetişkinin davranışsal, duygusal ve genel olarak zihinsel iyi oluş durumunu zarara uğratacak şekilde kişiye kasıtlı ve sürekli olarak sözlü tacizde bulunulması, kişinin izole edilmesi, korku duymasına sebep olunması, duygusal isteklerinin önemsenmemesi veya görmezden gelinmesi, sürekli eleştiriye maruz bırakılması, aşağılanması, zorbalık yapılması, reddedilmesi, umutsuzluğa düşürülmesi, kısıtlanması, aşırı kontrolcü davranılması gibi birçok davranış ve tutum çeşitleriyle ortaya çıkabilir (APA, 2022).

2.4.2. İstismar edilen kişiye göre

Çocuk istismarı kavramı, cinsel ve fiziksel şiddete uğrayarak öldürülen 32 çocuğun otopsi bulgularını açıklayan Adli Tıp Profesörü Ambres Tardieu tarafından tıbbi olarak ilk kez 1860 yılında tanımlanmıştır (Tardieu, 1860; Roche, 2005). Çocuk istismarı olgusu, 1960'lı yıllarda ise "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" terimiyle karşımıza çıkmıştır (Kempe vd.,1962). Daha sonra çocuk cinsel istismarı kavramı incelenirken 1980'li yıllardan itibaren çocuk duygusal istismarı olgusunun da önemi vurgulanmıştır (Özcebe, 2006). Çocuk istismarı kavramı 2018 yılında ise Dünya Sağlık Örgütü'nce, 18 yaşından küçük bireyin bir yetişkin veya toplum tarafından bedensel, ruhsal veya sosyal açıdan zarar görmesi, fiziksel, psikolojik veya sosyal gelişiminin engellenmesi, fiili veya olası şekilde zarar görmesi olarak tanımlanmıştır.

Kadın istismarı, cinsiyetinden kaynaklı sebeplerle kadına psikolojik, cinsel, fiziksel olarak acı veren veya verme ihtimali olan kamusal veya özel hayatta gerçekleştirilen her türlü davranış, tehdit, zorlama veya keyfi sebeplerle özgürlükten mahrum bırakma durumudur (Demir ve Özkan, 2002). Kadın cinsel istismarı ile yapılan bir araştırmada, kadınların çoğunluğu oluşturan bir kısmının yaşadığı cinsel şiddeti şikâyet etmediği veya sakladığı görülmektedir; bir kısmının ise cinsel istismar kavramını bilmediği, hangi davranış veya tutumları cinsel istismar olarak değerlendirmeleri gerektiği hakkında yeteri kadar bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Aşırdizer, 2006).

Yaşlı istismarı, yaşlı bireye fiziksel veya psikolojik olarak zarar gördüğü veya görebileceği, genel iyi olma halini engelleyen veya tehdit eden her türlü davranış ve tutumlarda bulunmaktır (Halil, 2006). Kişinin bilişsel, sosyal, zihinsel yeteneklerinde azalma, eski haline gelmeyecek şekilde gerileme olarak tanımlanan yaşlanma, doğumdan ölüme kadar gerçekleşen doğal bir süreçtir (Fadıloğlu, 2006). Günümüzde çeşitli sebeplerle yaşanan geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş durumu yaşlı bireylerin yalnızlık duygularında artışa neden olurken özgüvenlerinde ise düşüşe sebebiyet vermektedir (Gülen vd., 2013).

Akran istismarı, bir kişi veya grubun bilerek ve isteyerek süregelen şekilde olumsuz davranış ve tutumlara maruz kalması ve bu durumun tekrarlanması olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1993). Durdurulmadığı sürece maruz kalan kişinin ciddi ve uzun süreli sıkıntılar yaşayabileceği öngörülen akran istismarında, şiddeti uygulayan

kişi ya da kişilerin yaratmış olduğu acı ve sorundan zevk alma durumu da vardır (Gülümser, 2010).

2.5. Yetişkin Bireylerde Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışlar

18 yaş ve üstü bireylerin yaşamış oldukları duygusal istismar Türk Ceza Kanunu'na göre şiddet ve saldırı suçları kapsamında ele alınırken, literatür incelendiğinde yaş grubu fark etmeksizin duygusal istismarı karşılayabilecek tüm davranış ve tutumların bu başlık altında toplandığı görülmüştür.

Güneri (1996)'ye göre bireyin duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması ve bunların reddedilmesi ile gereksinim duyduğu ilgi ve sevginin gösterilmemesi duygusal istismar olarak kabul edilen davranışlardandır. Kişiyi toplum içinde ve özellikle yakınlarının yanında aşağılamak, orantısız eleştirmek, lakap takmak, küçük düşürülmüş hissettirmek gibi davranışların yanında kişiyi ailesinden, yakınlarından ve çevresinden uzaklaştırmak, görüşmelerini engellemek, onlarla ve sevdiği şeylerle tehdit etmek de duygusal istismar başlığı altında değerlendirilirken, bir yetişkinin diğer yetişkine duygusal istismar uygulaması bireyin psikososyal gelişimini engellemek veya geriletmek, sosyal ortamlardan uzaklaşmasını amaçlayan davranışlarla da gerçekleştirilebilir. Kişinin ekonomik özgürlüğünün kısıtlanması veya sabote edilmesi de bir diğer duygusal istismar türüdür (Mazza vd., 1996).

2006'da yapılan bir araştırma kadınların, başkalarının yanında aşağılamak, küçümsemek, hakaret ve küfretmek, duygusal olarak reddetmek, düşünce ve duygularını önemsememek, kapasitesini veya becerilerini görmezden gelmek, yüksek sesle cevap vermek, yüz veya beden hareketleriyle korkutmak, tehdit ve şiddetle iletişime geçmek, kişisel hesaplarını veya eşyalarını kontrol etmek gibi davranışları da duygusal istismar olarak adlandırdıklarını göstermiştir (Çay, 2006).

2.6. Sosyal Onayın Tanımı

Sosyal onay, kabul görme ve onaylanmaya karşı gereksinim duyulması, onaylanmama kaygısının güdülmesi ve onaylanmamaktan kaçınılması, başkalarının görüşlerinin önemsenmesi olarak tanımlanabilir (Leite ve Beretvas, 2005). Sosyal onay kavramı bazı araştırmacılar tarafından ihtiyaç, bazıları tarafından motivasyon

kaynağı, bazıları tarafından ise kişilik boyutu olarak açıklanmıştır (akt. Yurtal Dinç, 1999; McCollum, 2009; Bernstein, 2011; Karaşar ve Öğülmüş, 2016b).

Birbirinden farklı terimler olmasına karşın sosyal beğenirlik kavramıyla beraber çalışılan sosyal onay ihtiyacı kişilik özellikleri gibi farklı durum ya da yaşantılarda bile değişiklik göstermezken; sosyal beğenirlik olgusu sosyal onay arayışı, kişinin kendini farklı kişilere aslından daha iyi insan olarak kabullendirme veya gösterme gayreti şeklinde açıklanabilir (Kell,2009).

Sosyal onay ihtiyacı, sosyal etkileşimlerde kişinin uyum sağlamaya yönelik davranışlarda bulunmaya özen göstermesi, diğer kişilerin beklenti ve isteklerine ile yargılarına önem vermesi ve davranışlarını bu doğrultuda gerçekleştirmesiyle ilgili bir kavramdır. Sosyal onay ihtiyacı, kişinin kendisinden çok diğer kişilerin beklenti ve istekleri doğrultusunda hareket etmesine sebebiyet verebileceği gibi kişinin diğerleriyle yakın hissederek bağ kurabilmesi ve etkileşim ve iletişimlerde bulunabilmesini de sağlayan psikolojik bir yapıdır (Karaşar ve Öğülmüş, 2016b).

Sosyal onay ihtiyacı düzeyi kişiden kişiye değişmekle beraber kültürlerarası farklılık da gösterebilmektedir; toplulukçu kültürlerde önem ve öncelik diğer kişilerin amaçlarına verilir ve kendisinden beklenileni yapma davranışı hâkimken bireyci kültürlerde kişinin kendi hedefleri önemsendir (Triandis ve Gelfand, 1998). Toplulukçu kültürler, başkalarının düşüncelerine daha fazla değer verirken, ait olunan topluluğa bağlılık duyma ve uyumlu olma özellikleri de yoğun olarak taşınır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016).

2.7. İhtiyaç Kuramları ve Sosyal Onay İhtiyacı

Eksik olanın yarattığı gerilim sonucu organizmanın eyleme geçmesi olarak tanımlanan ihtiyaç kavramı ile ilgili pek çok kuram ve sınıflamalar mevcuttur. Literatüre bakıldığında Murray, Maslow, McClelland gibi ihtiyaç konusunu araştıran kuramcıların sosyal onay hakkında da incelemelerde bulunduğu görülmüştür (Karaşar ve Öğülmüş, 2016b).

2.7.1. Murray ve ihtiyaçlar kuramı

Murray (1893), bireyin gereksinimlerini biyolojik ve psikolojik kökenli olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Biyolojik ihtiyaçlar başlığı altında, yemek, su içmek,

cinsellik ve solunum yapmak gibi ihtiyaçları sıralarken psikolojik ihtiyaçlar başlığında Őu ihtiyaçlara yer vermiŐtir:

Kendini Suçlama (Abasement): Baskılara karşı gelememe, suçlanmayı, yenilmeyi veya fiziksel ya da psikolojik cezalandırılmayı kabullenme, kendini aŐağılık biri gibi hissetme, hatalarının ve yanlışlarının farkında olma ve piŐmanlık duyma durumlarını kapsar.

Başarma (Achievement): Yükselmek, olabildiğince kendi başına ve hızlı olacak şekilde zorlukları aŐmak, daha iyiye ve güzele sahip olmak, yapılan psiimlerde tatmin edici kazanımlar elde etmek ve bunun sonucunda kendine duyulan güven ve saygının yükselmesi şeklinde örneklendirilebilir.

Bağıllık (Affiliation): Diğerk kişilerle ilişkiler kurma ve devam ettirme, onlara karşı vefa duyma bir gruba dâhil olma gibi durumlardır.

Saldırganlık (Agression): İntikam duygusuyla hareket etmek, güç kullanımıyla çözüm üretmek, fiziksel ya da psikolojik ceza vermek, bir başkasına zarar verecek davranışlarda bulunmak gibi durumlar saldırganlık olarak tanımlanabilir.

Özerklik (Autonomy): Zorunda bırakılarak, kendi iradesi ya da tercihine bakılmaksızın gerçekleştirilmesi beklenen davranışlara karşı çıkmak, özgür olmak ve özgür davranmak, birilerine veya bir Őeylere bağımlı olmadan yaşantısına devam etmek örnekleriyle açıklanabilir.

Karşı Hareket (Counteraction): Karşısına çıkan engelleri aŐmak ve başarısızlıkla sonuçlanan deneyimleri değıŐtirmek için çabalamak, kendisinin ve yetkinliklerinin farkında olarak özgüvenli bir duruŐ sergilemek, korku duymak ve güçsüz hissetmek gibi duygularla baş etmek şeklinde örneklendirilebilir.

Savunma (Defendance): EleŐtirilme veya suçlanma durumlarında savunmaya geçmek, hatalarını veya yanlışlarını göstermemeye çalışmak gibi davranışları içerir.

Riayet Etme (Deference): Üstlerine karşı hayranlık beslemek, onların kurallarını, görüşlerini benimseyerek etkileri altına girmek, üstlerini övmek ve gıpta etmek gibi davranış ve tutumlardır.

Başatlık (Dominance): Etrafındakileri domine etmek, yönlendirmek, hükmetmek, yönetmek, kısıtlamak, etkilemek, ikna etmek gibi eylemlerdir.

Gösteriş (Exhibition): Diğer insanlar tarafından fark edilmeye, görülmeye yönelik tutum ve davranışlarda bulunmak ve diğerlerini etkileyecek, şaşırtacak, dikkatleri üzerinde toplayacak şekilde hareket etmek, kendini sergilemektir.

Zarardan Kaçma (Harmavoidance): Zor ve istenmeyen durumlara karşı tedbirli davranmak, fiziksel ya da psikolojik hastalık, yaralanma ya da ölüm gibi durumlardan sakınmaktır.

Şefkat Gösterme (Nurturance): Hasta veya muhtaç durumdaki insanlarla empati yapmak ve onlara karşı sempati hissetmek, yardımcı olmak, duydukları ihtiyaçları karşılamaya yönelik desteklerde bulunmak örnekleriyle açıklanabilir.

Düzen (Order): Organize etmek, sıralamak, dengelemek, düzenlemek, temizlemek eylemlerinin tümünü kapsar.

Oyun (Play): Sadece eğlenmeye odaklanmak, rahatlamak ve keyif almayı amaçlamaktır.

Reddetme (Rejection): İstenmeyen, hoş bulunmayan, olumsuz karşılanan durum ya da olayla ilişkin kesilmesi olarak tanımlanabilir.

Duygululuk (Sentience): Ne hissettiğine odaklanma, hislerine yönelik hareket etme ve bundan hoşnutsuzluk duymaktır.

Cinsellik (Sex): Başka bir kişiyle cinsel birliktelik yaşamak, yakınlık kurmaktır.

İlgi Görme (Succorance): Destek, sevgi, şefkat, hoşluk, sadakat gibi olumlu bütün duygu içerikli davranış ve tutumların bir başkası tarafından gösterilmesidir.

Anlama (Understanding): Bir konu hakkında araştırma yapmak, fikir yürütmek, konuyu araştırarak analiz etmek, üzerine düşündürmektir (Akt. Burger, 2006).

2.7.2. Maslow ve ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı

Maslow, kişinin tüm yaşamı boyunca karşılanması gereken ihtiyaçları aşağıdan yukarıya olmak üzere temel ve üst düzey olarak ikiye ayırarak bir piramit şeklinde açıklamıştır. Piramidin ancak alt basamağındaki ihtiyaç karşılanırsa bir üst basamaktaki ihtiyaç giderilebilir. Fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma ve

sevgi ihtiyacı, saygınlık ihtiyacı, bilme-anlama ihtiyacı, estetik ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı şeklinde sıralanır. Piramidin ilk 4 basamağı öncelikli ve sürekli olacak şekilde yaşam boyunca giderilmesi gereken gereksinimlerdir. İhtiyaçların giderilme zorluğunun aşağıdan yukarı doğru çıkıldıkça artarak devam ettiğini söyleyen Maslow, piramidin tepesindeki kendini gerçekleştirme ihtiyacını ise yardımsever kişiler, sanatçılar, bilim ve din insanları ile hayatını diğer canlıların iyiliğine adanmış insanların giderebildiğini, diğer pek çok insanın hayatı boyunca ulaşamadığını belirtmektedir (Akt. Burger, 2006).

2.7.3. McClelland ve gereksinimler kuramı

McClelland, davranışları şekillendiren ve insanları güdüleyen ihtiyaçları başarı, bağlılık ve güçlü olma ihtiyacı başlıkları altında üç grupta incelemiştir. Başarı ihtiyacı daha iyi standartlara ve daha yüksek hedeflere ulaşmayı, kusursuzluk standardıyla iyi işler yapmayı ve bu doğrultuda rekabeti incelemek olarak açıklanabilirken bağlılık ihtiyacında diğerleriyle ilişki kurma ve sürdürme, bir gruba dâhil olma, benimsenme ve sevilmeye yönelik istek ön plana çıkmaktadır. Güçlü olma ihtiyacı ise, hüküm sürmeyi, yönetmeyi, başkalarını etkilemeyi, söz geçirebilmeyi önemsemek şeklinde tanımlanabilir (McClelland, 1965).

McClelland, başarı, bağlılık ve güçlü olma ihtiyaçlarının hiyerarşik bir şekilde sıralanamayacağını belirterek bu durumun öğrenilebilir olmalarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Buna göre, her birey farklı düzeyde farklı gereksinimler duymaktadır (Northcraft ve Neale, 1990).

2.8. Sosyal onay ihtiyacı ile ilgili diğer yaklaşımlar

Literatür taratıldığında sosyal onay ihtiyacı kavramının erken dönem uyumsuz şemalar ve akılcı olmayan inançlar kuramlarında açıklandığı görülmektedir. Bununla beraber sosyal etki ve uyma davranışının sosyal onay ihtiyacı ile yakından ilgili olduğu da görülmüştür (Karaşar ve Öğülmüş, 2016c).

2.8.1. Erken dönem uyumsuz şemalar ve sosyal onay ihtiyacı

Çeşitli sebepler sonucu yaşanan olumsuz deneyimlerden kaynaklı bireyin kendisi ve çevresiyle ilgili koşulsuz inançlarından oluşan erken dönem uyumsuz şemalar çocukluk çağından itibaren şekillenerek belirir ve yaşamın sonraki

dönemlerinde benzer deneyimlerle karşılaşılması durumunda tetiklenerek aktive olabilirler. Utanma, öfkelenme, kaygılanma, umutsuz hissetme ve kendini suçlama gibi olumsuz duygulara sebep olan bu durum acı verse de tanıdık olduğu için yineleyici bir şekilde devam eder ve pekişerek güçlenir. Genel ve yayılımcı içerik veya örüntüler olarak tanımlanan şemalar, kişinin yaşamını idame ettirmesi için gerekli olan işlevselliğini olumsuz yönde etkiler (Young vd., 2003).

2.8.2. Ellis'in akılcı olmayan inançlar yaklaşımı ve sosyal onay ihtiyacı

Çocukluk çağından itibaren özellikle ebeveynler olmak üzere çevreden öğrenilen akılcı olmayan inançlar ile akıl ve mantıkla açıklanamayan kişisel inançların etkisiyle meydana gelir. Çoğu insanın sahip olduğu akılcı olmayan inançların bazıları şunlardır:

1. Kişi, çevresindeki önemli saydığı insanlardan sevgi görmeli ve onaylarını almalıdır.
2. Kişi, başarılı, yetenekli ve yeterliyse kendisini değerli bulabilir.
3. Kötülük yapan ve kötü biri olarak görülen kişilerin suçlanarak cezalandırılması gerekir.
4. Olayların kişinin istediği şekilde gerçekleşmemesi çok kötü bir durumdur.
5. Kişi kendisinin etkisi dışındaki sebepler yüzünden mutsuzluk yaşar ve bu durumu kontrol edemez.
6. Riskli ve ürkütücü özelliklere sahip şeyler kişiyi endişeye sokarak olması ihtimal durumlar hakkında muhakeme yapma gerekliliğinde bırakır.
7. Hayat boyu karşılaşılabilecek zorluklar ve yükümlülüklerle yüzleşmek yerine gerçekleşmesinden ya da gerçekleştirmekten kaçmak daha kolay bir yoldur.
8. Kişi, güven veren ve güçlü olan diğer kişilere bağımlı olmalıdır.
9. Kişinin geçmişi hem şimdiki hem gelecek hayatını etkiler ve belirler.
10. Başkalarının sıkıntı ve zorluk yaşamaları kişiye de üzüntü vermelidir.

11. Sorunların kesin, doğru ve tam olarak çözülmesi için bir yol vardır ve bu yolun keşfedilmediği durumlar çok kötü sonuçlara sebep olabilir (Ellis ve Harper, 2010).

2.8.3. Sosyal etki-uyma ve sosyal onay ihtiyacı

Sosyal etkiye uyum gösterme arzusu, sosyal beğenirlik düzeyiyle alakalıdır ve doğru orantıda artış ya da düşüş gösterir. Sosyal etkiye uyum gösterme isteği fazla olan kişiler aşağıdaki özelliklere sahiptirler:

- Zevk almadıkları durumlarda bile hoşnutsuz olduklarını belli etmezler, aksine eğleniyormuş gibi davranırlar.
- Toplum içinde nasıl bir izlenime sahip oldukları konusunu fazlasıyla önemserler.
- Manipülasyona açık, başkalarının kararlarıyla hareket eden ve uyum sağlayan özelliklere sahiptirler.
- Tehdit ve risk olarak algıladıkları durumlar karşısında fazlasıyla özenli ve dikkatli davranırlar.
- Diğerlerini övme ve takdir etme konusunda cömerttirler; beğenilerini sık sık dile getirerek hoşlanacakları söylemlerde bulunurlar (Karaşar ve Öğülmüş, 2016c).

2.9. Sosyal Onay İhtiyacı İle İlgili Değişkenler

2.9.1. Sosyal Kaygı ve sosyal onay ihtiyacı

DSM-V'in yapmış olduğu tanıma göre toplumsal kaygı bozukluğu ya da sosyal fobi başlığı altında geçen sosyal kaygı, bireyin diğer kişiler tarafından değerlendirileceğine, olumsuz bir izlenim bırakacağına, dışlanacağına, küçük düşeceğine yönelik veya birileriyle konuşmak, birilerinin karşısına çıkmak zorunda kaldığı herhangi bir sosyal aktiviteye karşı yoğun bir kaygı hissetmesidir (APA, 2013).

Sosyal kaygının bireyin yaşamı üzerindeki etkileri üç bölümde incelenebilir:

Düşünme üzerindeki etkileri:

- Diğer insanların fikirleri konusunda kaygı duymak.
- Diğer insanları dinleme konusunda zorluk yaşamak.
- Kendisini odak noktası haline getirmek.
- Kötü ve olumsuz ihtimaller hakkında kafa yormak.
- Karşılaştığı bir olay veya durumun ardından kendi hatalarına yönelik düşüncelere dalmak.
- Yapacağı konuşmaları düşünme konusunda zorlanmasından kaynaklı olarak boş bir zihne sahipmiş gibi hissetmek.

Davranış üzerindeki etkileri:

- Hızlı fakat sessiz bir şekilde konuşmak.
- Diğer insanlarla göz göze gelmekten sakınmak.
- İlginin üzerinde olmayacağı durum ve ortamları tercih etmek.
- Sadece güvenliğinden emin olduğu yerler, güvenilir gördüğü insanlar ve riskli olmayan temalarla ilgili sohbet etmeyi tercih etmek.
- Güç gördüğü sosyal olaylarla ilgilenmekten sakınmak.

Beden üzerindeki etkileri:

- Kalbin hızlı atması.
- Baş dönmesi.
- Mide bulantısı hissetme.
- Kesik nefes alış verişinde bulunma.
- Gerginlik hissinin yayılması.
- Ten renginde kızarıklığın oluşması.
- Titreme veya terleme (Butler, 2008).

Karaşar ve Öğülmüş (2016c), üniversite öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada bireyin sosyal kaygı düzeyi ne kadar yüksekse sosyal onay ihtiyacının da o düzeyde yüksek olacağı sonucuna ulaşarak sosyal kaygının sosyal onay ihtiyacını yordadığını

ifade ederek sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin, diğer insanların görüşleri hakkında hassasiyet gösterme, onaylanma ve kabul görme konusunda yoğun arzu duyma gibi özellikler bakımından sosyal onay ihtiyacı yüksek olan bireylerle ortak özelliklere sahip olduğunu belirtmişlerdir.

2.9.2. Mükemmeliyetçilik ve sosyal onay ihtiyacı

Mükemmeliyetçilik, mükemmel olarak belirlenen seviyeye ulaşma gayreti göstermekle beraber bu hedef haricindeki her şeyi reddetmektir (Hollander, 1965). Mükemmeliyetçi özellikler gösteren kişilerin öz saygılarının gerçekleştirdikleri performans ve elde ettikleri başarıya dayanması sebebiyle bu kişiler, düşük öz saygıya sahip olma, öz kontrolü sağlayamama, diğer insanlarla sıkıntılar yaşama, fizyolojik veya psikolojik sağlığın bozulması gibi durumlara yatkındırlar (Burns, 1980).

Mükemmeliyetçi kişiler, çevresindekiler tarafından kabul edilme, sevilme ve hoş tutulma gereksinimi arttıkça mükemmel olma gayreti de artar (Akt. Tuncer ve Voltan-Acar, 2006). Mükemmeliyetçilik özellikleri taşıyan kişilerin sahip olduğu özellikler aşağıda verilmiştir:

1. Karşılaşılabilecek durumlar ve olaylara karşı detaylı ve ayrıntılı bir tutum sergileyerek tüm tesadüfi ihtimalleri elemeye yönelik yoğun çaba harcarlar.
2. Ancak mükemmel olabilirlerse seveceklerini ve kıymet görebileceklerini düşünürler.
3. Tamamen ve kesinlikle doğru olan kararı vermek ve davranışlarda bulunmayı önemle öncelikledikleri için herhangi bir konuda diğer insanlara göre daha yavaş ve uzun sürede karar alır veya tercihte bulunurlar.
4. Karşılaştıkları ufak bir sorunda bile söylenerek yakınırırlar.
5. Yapılması gereken bir görev veya işi kimsenin kendileri kadar doğru gerçekleştiremeyeceğine inandıkları için birçok sorumluluk altına girerler.

6. Kaybetmek, yenilmek, başarısızlık yaşamak gibi durumlara tahammülleri yoktur; derin bir mutsuzluk duyarlar.
7. İşkoltiktirler.
8. Kusurlu, hatalı veya yanlış olan hiçbir şeye anlayış gösteremezler.
9. Yapılması gereken mühlette tamamlanmayan işlere karşı tahammülsüzdürler.
10. İlişki yaşarken akıllarını karıştıran ve bulandıran konularda sabırlı davranamaz ve anlayış gösteremezler.
11. Gerçekleştireceği tüm işlerin mükemmel olması gerektiğine inandıkları için zaman zaman bu inançlarından kaynakları işleri erteleme yoluna gidebilirler.
12. Genellikle doğrucu, güvenilir, çalışkan olarak anılırlar.
13. Her ihtimali yoğun bir şekilde düşündükleri ve bu ihtimallere karşı önlemleri ve ölçülü bir tutum sergiledikleri için çoğunlukla duygularını aktarma konusunda zorlanırlar (Erol, 2011).

2.9.3. Mutluluk ve sosyal onay ihtiyacı

Türk Dil Kurumu (2023) tarafından “tüm özlemlere eksiksiz ve süreğen bir şekilde ulaşmanın verdiği kıvanç, saadet, bahtiyarlık” olarak tanımlanan mutluluk, göreceli bir kavramdır.

Literatür incelendiğinde sosyal onay ihtiyacı ve mutluluk konusu ile ilgili yeteri kadar araştırmanın bulunmadığı sonucuna ulaşmakla beraber yapılan bir araştırmada sosyal onay ihtiyacı ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı gösterilmiştir (Karaşar ve Öğülmüş, 2016c).

2.9.4. Sosyal onay ihtiyacı ve benlik kurgusu

Kişinin kendisini diğer insanlar ile kurduğu ilişkilerde ne şekilde konumlandığı ile ilgili olan benlik kurgusu, farklı kültürlerde farklı konseptlere göre şekillenir. Kişisel alan, özel yaşam, sorumlulukları tek başına yerine getirme becerilerini geliştirmek ve bireyselliğin ön plana çıktığı Batı toplumları bağımsız benlik kurgusuna sahiptir. Üyesi olduğu topluluğun faydasını önceleyen, grubun

parçası olmak ve kalabilmek için kendi çıkarlarını arka plana atan Doğu toplumları ise karşılıklı-bağımlı benlik kurgusuna sahiptir (Cross, Hardin ve Gercek-Swing, 2011).

Türkiye’de 590 katılımcıya ulaşılarak gerçekleştirilen bir çalışmada, benlik kurgusunun toplulukçu boyutunun bireycilik ve ilişkisellik boyutlarına göre daha alt düzeylerde olduğu sonucuna ulaşılrken; eğitim ve ekonomik durum, cinsiyet gibi çeşitli değişkenlerin bu sonucu değiştirebildiği görülmüştür (Ercan, 2013).

Karaşar ve Öğülmüş (2016c)’ün yapmış olduğu araştırmaya göre toplulukçu benlik kurgusu sosyal onay ihtiyacını yordayan değişkenlerden biridir. Buna göre toplulukçu kültürlerde sosyal uyum davranışının önem arz etmesi sebebiyle diğerlerinin beklentilerini karşılama, onay alma ve kabul edilme ihtiyaçları yüksektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli

Algılanan duygusal istismar düzeyi ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişki incelenen bu araştırma, “ilişkisel tarama modeli”ne göre tasarlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırma kapsamında İstanbul genelinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri 413 kişiye ulaşım sağlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 234 katılımcının cevapları dahil edilmiştir. 14.12.2022 tarihli İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurul onayının alınmasıyla çalışma için gerekli olan anket ve formlar Instagram, Whatsapp, Telegram, Twitter gibi kanallar aracılığıyla Google Forms üzerinden doldurulmuştur. Çalışmaya dair açıklamalar içeren ve gönüllü dahil olduklarını tasdikleyebilecekleri onam formuyla bilgilendirilen katılımcılara dair veriler sanal ortamlar üzerinden alınarak saklı kalmaktadır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

1. Bireylerin algılanan duygusal istismar düzeyleri ile sosyal onay ihtiyacı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Algılanan duygusal istismar sosyal onay ihtiyacını yordamaktadır.
3. Bireylerin algılanan duygusal istismar düzeyleri; cinsiyet ve eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.
4. Bireylerin algılanan sosyal onay ihtiyacı düzeyleri; cinsiyet ve eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Kişisel bilgi formu

Örnekleme grubuna ait yaş, cinsiyet, eğitim durumuna dair sosyodemografik bilgilere ulaşmayı amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.4.2. Algılanan duygusal istismar ölçeği (ADİÖ)

5'li likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Yetişkin bireylerin algılamış oldukları duygusal istismar düzeyinin ölçülmesi ve belirlenmesi hedeflenmiştir. Ölçekten alınacak düşük puan bireyin düşük düzeyde duygusal istismar algıladığını göstermektedir; alınabilecek en düşük puan ise 61 iken en yüksek puan 305'tir (Özcan vd., 2013).

3.4.3. Sosyal onay ihtiyacı ölçeği (SOİÖ)

25 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Sosyal Geri Çekilme ve Olumlu İzlenim bırakma alt boyutları vardır. 4'lü likert tipi derecelendirmeye sahiptir (Karaşar ve Öğülmüş, 2016b).

3.5. Veri Analizi

Tüm verilere ilişkin analizler SPSS 27 programı ile yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce, ilk aşama olarak ölçeklerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmektedir. Bu kontrol aşaması sırasında, ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmaktadır. Bu değerlerin -1 +1 referans aralığını içermektedir (Hair vd., 2013). Bu değerlemenin sonucunda parametrik testler tercih edilmiştir.

Ölçüm araçları arasındaki ilişkiyi test etmek için Pearson korelasyon analiz, demografik değişkenlere göre ölçek puanlarını kıyaslamak için Bağımsız Gruplar t-testi ve ANOVA, yordayıcılık analizi için Basit Doğrusal Regresyon kullanılmıştır. Ek olarak, bu çalışma için %95 güven aralığı, p değeri 0.05 olarak referans alınmıştır.

Tablo 1. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Basıklık	Çarpıklık
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	-.19	.91
Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	-.68	.10
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	-.51	-.14
Sosyal Geri Çekilme	-.68	.15

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	120	51.3
	Erkek	114	48.7
Eğitim Durumu	İlköğretim	19	8.1
	Lise	52	22.2
	Üniversite	134	57.3
	Yüksek lisans/Doktora	29	12.4
	Toplam	234	100.0

Katılımcıların %51.3'ü kadın, %48.7'si erkektir. %8.1'i ilköğretim mezunu, %22.2'si lise mezunu, %57.3'ü üniversite mezunu, %12.4'ü yüksek lisans/doktora mezunudur.

Ek olarak katılımcıların yaş ortalaması 30.98 ± 9.82 , en küçük yaş 18 ve en büyük yaş 69'dur.

Tablo 3. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri

	n	Min	Maks	\bar{X}	Ss.
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	234	61	287	132.01	52.80
Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	234	25	123	73.59	22.44
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	234	9	45	28.78	8.13
Sosyal Geri Çekilme	234	8	40	21.89	7.76
Olumlu İzlenim Bırakma	234	8	40	22.92	8.13

Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=132.01$, $SS=52.80$), Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği ortalaması ($\bar{X}=73.59$, $SS=22.44$), Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ortalaması ($\bar{X}=28.78$, $SS=8.13$), Sosyal Geri Çekilme ortalaması ($\bar{X}=21.89$, $SS=7.76$), Olumlu İzlenim Bırakma ortalaması ($\bar{X}=22.92$, $SS=8.13$) 'dir.

Korelasyon Analizi

Bu kısımda, ölçüm araçlarının birbirleri ile ilişkisini analiz etmek için Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5
1-Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	1				
2-Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	.66**	1			
3-Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	.50**	.92**	1		
4-Sosyal Geri Çekilme	.64**	.94**	.78**	1	
5-Olumlu İzlenim Bırakma	.71**	.95**	.79**	.86**	1

** $p<0.01$, * $p<0.05$ Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği ile Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği ($r=.50$, $p<0.01$), Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği ile Başkalarının Yargılarına Duyarlılık ($r=.50$, $p<0.01$), Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği ile Sosyal Geri Çekilme ($r=.64$, $p<0.01$), Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği ile Olumlu İzlenim Bırakma ($r=.71$, $p<0.01$) değişkenleri arasında orta ve yüksek düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Regresyon Analizi

Bu bölümde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordayıcılığını test etmek için Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır. Bulgulara ilişkin sonuçlar Tablo 5’de aktarılmıştır.

Tablo 5. Algılanan Duygusal İstismarın Sosyal Onay İhtiyacını Yordamasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	B	SH	β	t	P	%95GA
Sabit	36.72	2.99		12.28	<.001*	[30.83, 42.61]
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	0.28	0.02	0.66	13.28	<.001*	[0.24, 0.32]

Not, GA: Güven Aralığı

Bulgular tablosu ele alındığında, algılanan duygusal istismar sosyal onay ihtiyacını yordamaktadır. R^2 değeri .43 olup, yordayıcıların sonuç değişkenindeki varyansın %43'ünü açıkladığını göstermektedir ($F(1,232)=176.39$, $p<.001$). Bulgular, duygusal istismarın sosyal onay ihtiyacını pozitif yönde yordadığını ($\beta=.66$, $p<.001$) göstermektedir.

Karşılaştırma Analizi

Araştırmanın bu kısmında Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği skorlarının cinsiyet ve eğitim durumu değişkenlerine göre karşılaştırılması için Bağımsız Gruplar t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Bulgular Tablo 6 ve 7 arasında aktarılmıştır

Tablo 6. Cinsiyete Göre Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	T	Sd.	p
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	Kadın	120	127.15	50.27	-1.45	232	.149
	Erkek	114	137.12	55.10			
Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	Kadın	120	74.88	22.47	.90	232	.371
	Erkek	114	72.25	22.42			
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	Kadın	120	29.09	8.04	.60	232	.546
	Erkek	114	28.45	8.26			
Sosyal Geri Çekilme	Kadın	120	21.88	7.77	-.02	232	.984
	Erkek	114	21.90	7.78			
Olumlu İzlenim Bırakma	Kadın	120	23.90	8.21	1.90	232	.059
	Erkek	114	21.89	7.95			

* $p<.05$ Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi

Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği, Başkalarının Yargılarına Duyarlılık, Sosyal Geri Çekilme, Olumlu İzlenim Bırakma

alt boyutundan aldıkları puanlar cinsiyet gruplarına göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>.05$).

Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	Sd.	F	p
Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği	İlköğretim	19	159.37	54.66	3	7.42	.000*
	Lise	52	152.81	63.10	230		
	Üniversite	134	124.72	46.81	233		
	Yüksek lisans/Doktora	29	110.45	39.65			
Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği	İlköğretim	19	84.05	22.50	3	8.02	.000*
	Lise	52	80.10	23.69	230		
	Üniversite	134	72.90	21.01	233		
	Yüksek lisans/Doktora	29	58.31	18.70			
Başkalarının Yargılarına Duyarlılık	İlköğretim	19	31.63	8.23	3	6.93	.000*
	Lise	52	30.85	7.75	230		
	Üniversite	134	28.78	7.98	233		
	Yüksek lisans/Doktora	29	23.21	7.07			
Sosyal Geri Çekilme	İlköğretim	19	25.63	7.64	3	7.98	.000*
	Lise	52	24.63	8.17	230		
	Üniversite	134	21.30	7.21	233		
	Yüksek lisans/Doktora	29	17.28	6.90			
Olumlu İzlenim Bırakma	İlköğretim	19	26.79	7.47	3	6.40	.000*
	Lise	52	24.62	8.73	230		

Üniversite	134	22.82	7.84	233
Yüksek lisans/Doktora	29	17.83	6.43	

* $p < .05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Algılanan Duygusal İstismar Ölçeğinden ($F(3.230)=7.42, p < .05$) elde edilen puanlar, eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Post-hoc testi olan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi bulguları incelendiğinde, ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların aldığı puanların üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu olan katılımcılara kıyasla anlamlı seviyede yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeğinden ($F(3.230)=8.02, p < .05$) elde edilen puanlar katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Post-hoc testlerinden olan Tukey çoklu karşılaştırma testine ait bulgular değerlendirildiğinde, ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların aldığı puanların yüksek lisans/doktora mezunu olan gruptan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Başkalarının Yargılarına Duyarlılık alt ölçeğinden ($F(3.230)=6.93, p < .05$) elde edilen puanlar eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Post-hoc testlerinden olan Tukey çoklu karşılaştırma testine ait bulgular değerlendirildiğinde, ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların aldığı puanların yüksek lisans/doktora mezunu olan gruptan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Sosyal Geri Çekilme alt ölçeğinden ($F(3.230)=7.98, p < .05$) elde edilen puanlar eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Post-hoc testlerinden olan Tukey çoklu karşılaştırma testine ait bulgular değerlendirildiğinde, ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların aldığı puanlar üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu olan katılımcılara kıyasla anlamlı seviyede yüksek bulunurken; üniversite mezunu olan katılımcıların aldığı puanların yüksek lisans/doktora mezunu olan gruptan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Olumlu İzlenim Bırakma alt ölçeğinden ($F(3.230)=6.40, p<.05$) elde edilen puanlar eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Post-hoc testlerinden olan Tukey çoklu karşılaştırma testine ait bulgular değerlendirildiğinde, ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların aldığı puanların yüksek lisans/doktora mezunu olan gruptan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, yetişkinlikte algılanan duygusal istismar oranı ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. 18 yaş ve üzeri İstanbul'da ikamet eden yetişkinlerin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Algılanan duygusal istismar düzeyinin sosyal onay ihtiyacı düzeyini yordayıp yordadığının araştırıldığı çalışmaya 120 kadın, 114 erkek olmak üzere toplam 234 yetişkin katılım sağlamıştır. Buna göre katılımcıların %51.3'ü kadın, %48.7'si erkektir. İlköğretim mezunu katılımcı oranı %8.1, lise mezunu katılımcı oranı %22.2, üniversite mezunu katılımcı oranı %57.3'tür. Yüksek lisans veya doktora mezunu katılımcı oranı ise %12.4'tür. Katılımcıların yaş ortalaması 30.98 ± 9.82 ; en küçük yaş 18 ve en büyük yaş 69'dur.

Yapılan analizler sonucunda algılanan duygusal istismar düzeyinin sosyal onay ihtiyacını yordadığı görülmüştür. Algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı, algılanan duygusal istismar ile başkalarının yargılarına duyarlılık ve algılanan duygusal istismar ile sosyal geri çekilme alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Algılanan duygusal istismar düzeyi ile olumlu izlenim bırakma alt boyutu arasında ise yüksek düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır. Buna göre, algılanan duygusal istismar oranı arttıkça sosyal onay ihtiyacı ile başkalarının yargılarına duyarlılık, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakma alt boyutlarında artış görülmektedir. Literatür incelendiğinde duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı ilişkisini direkt inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Ancak Kulaksızoğlu (1998)'nin araştırmasına göre, ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kalan ergenler, ebeveynlerinin sevgisini alabilmek için onların isteklerine ve beklentilerine göre hareket ederek bağımlı kişilik geliştirebilirler. Bu durum, sosyal onay ihtiyacı yüksek olan kişilerin özellikleriyle benzerlik göstermektedir (Karaşar ve Öğülmüş, 2016b). Çalışmamızda algılanan duygusal istismar düzeyi ile sosyal onay ihtiyacının ilişkili bulunması bu iki araştırmadan yola çıkarak açıklanabilir.

Bireyin kendisini takdir edebilme yetisi anlamına gelen benlik saygısı ile algılanan duygusal istismar ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyi arttıkça benlik saygılarının azaldığına yönelik sonuçlara ulaşılmıştır (Orhaner, 2018). Başkalarının takdirini arama olarak tanımlanan sosyal onay ihtiyacı (Leite ve Beretvas, 2005) ile benlik saygısı arasında da negatif yönde ilişki bulunmuştur (Huta ve Hawley, 2010). Bu iki araştırmanın sonucu da, çalışmamızdan elde edilen algılanan duygusal istismar düzeyi arttıkça sosyal onay ihtiyacı artar bulgusu ile ilişkilendirilebilir.

101 farklı kültürle çalışan Rohner, bir duygusal istismar çeşidi olan reddedilmeye çocukluk dönemlerinde maruz kaldığını hatırlayan yetişkinlerin, şimdiki yaşamlarında daha saldırgan olma, olumsuz duygularını kontrol edememe ve duygusal olarak dengesizlik gösterme, bağımlı özellikler sergileme ve kendilerini olumsuz bir şekilde değerlendirme gibi çeşitli psikolojik sorunlara sahip olduklarını açıklamıştır (Akt. Kozcu, 1987). Karaşar ve Öğülmüş (2016a), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, sosyal onay ihtiyacı düzeyinin yükselmesiyle çeşitli psikolojik belirtilerin de yükseldiği yorumuna ulaşmışlardır. Bu iki araştırma birlikte incelendiğinde psikolojik belirtilerin duygusal istismar ile açıklanabileceği; sosyal onay ihtiyacının ise psikolojik belirtilerle ilişkili olduğu yorumuna ulaşılarak çalışmamızdan elde edilen duygusal istismarın sosyal onay ihtiyacıyla ilişkili olduğu bulgusunun dolaylı yoldan desteklendiği düşünülebilir.

Cinsiyet gruplarına göre değerlendirme yapıldığında yetişkinlikte algılanan duygusal istismar düzeyinde anlamlı bir fark saptanmamıştır. Civelek (2020) bu sonucu desteklerken literatürde birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmiştir. 1633 yetişkin bireyin katılımıyla gerçekleştirilen bir çalışmada kadınların %46.7'si duygusal istismar algıladığını ifade ederken erkeklerde bu oran %30.2'dir (Murty vd., 2003). Yapılan bir çalışmada ise %34 oranında erkek duygusal istismara maruz kaldığını bildirirken %30.2 oranında kadın duygusal istismar mağduru olduğunu belirtmiştir (Jirapramukpitak vd., 2005). Özcan (2009)'ın yaptığı çalışmada bu sonuç desteklenerek cinsiyeti erkek olan yetişkinlerin kadınlara göre daha yüksek duygusal istismar algıladığı sonucu bulunmuştur. Orhaner (2018), bu çalışmayı destekleyerek algılanan duygusal istismar ile cinsiyet grupları arasında farklılık olmadığını göstermiştir. Türkiye'deki toplumsal cinsiyet rolleri göz önüne

alındığında, cinsiyet normları katı olan bir toplumun kabul görmediği özelliklere sahip her iki cinsiyetten de bireyin duygusal istismar yaşama ihtimalinin eşit düzeyde olabileceği yorumuna ulaşılabilir. Literatürde farklı sonuçlara ulaşılmasının sebebi katılımcıların demografik özelliklerinin sosyokültürel açıdan farklılık göstermesiyle açıklanabilir.

Araştırma bulgularımıza göre sosyal onay ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre değişiklik göstermediği gözlemlenmiştir. Literatür taraması yapıldığında, sosyal onay ihtiyacı konusunda Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmaların büyük bir çoğunluğu bu sonucu destekler niteliktedir (Göller, 2010; Boysan, 2012; Ekşi, 2012; Karaşar ve Öğülmüş, 2016c). “Ebeveynlerin Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Çocuk Yetiştirmeye Etkileri” konulu araştırma raporuna göre her iki cinsiyet için de farklı beklentiler ve kaygılar vardır. Bunlardan birincisi, her iki cinsiyet için de geçerli olan çocuklarının topluma uyum göstermesi ile ilgili endişelerdir (Kılıç, 2023). Bu çalışmada ve Türkiye’de gerçekleştirilen diğer çalışmalardan elde edilen sosyal onay ihtiyacının cinsiyetler arası farklılık göstermemesi bulgusunun sebebi bu rapora göre açıklanabilir.

Sosyal onay ihtiyacı alt boyutları olan “başkalarının yargılarına duyarlılık”, “sosyal geri çekilme”, “olumlu izlenim bırakma” düzeyleri ile cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşarak Saltürk (2022)’ün araştırması desteklenirken, 234 genç yetişkin katılımcı ile yapılan bir araştırmada erkeklere kıyasla kadınların olumlu izlenim bırakma alt boyutunda daha yüksek puan aldığı görülmüştür (Kaytanoğlu, 2021). Sosyal onay ihtiyacı alt boyutlarının her iki cinsiyet arasında da anlamlı düzeyde farklılaşmamasının sebebi de sosyal onay ihtiyacı ile aynı şekilde her iki cinsiyete de yüklenen sorumluluk ve beklentilerle (Kılıç, 2023) ve Türkiye’deki “el alem ne der” kaygısının tüm cinsiyetlerde de aynı düzeyde beklenti ve baskıya sebep olmasıyla açıklanabilir (Karaşar, 2016c). Çalış (2020) da yaptığı incelemeler sonucunda aynı bulgulara ulaşarak bir kişinin kendisini bir gruba ait hissetme isteğinin cinsiyetten bağımsız olduğu yorumunu yapmıştır.

Yapılan çalışmada algılanan duygusal istismar düzeyinin kişilerin eğitim seviyelerine göre farklılık gösterdiği sonucu saptanmıştır. Bulgular incelendiğinde, ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcılar, lisans ve yüksek lisans/doktora mezunu olan katılımcılara kıyasla daha yüksek oranda duygusal istismar algıladıklarını

bildirmişlerdir. Literatür taraması yapıldığında Özcan (2009), 510 yetişkin katılımıyla yaptığı çalışmada bu sonuçla örtüşür şekilde eğitim seviyelerine göre algılanan duygusal istismar düzeyinin farklılık gösterdiğini ancak lise mezunu olanların ilköğretim, ortaokul, lisans ve lisansüstü mezunlarına oranla daha yüksek düzeyde duygusal istismar algıladıklarını raporlamıştır. Yazıcı (2021), lisans öğrencilerinin lisansüstü öğrencilerine kıyasla daha yüksek düzeyde duygusal istismar algıladıklarını belirtmiştir. Kişilerin eğitim seviyesinin, toplumsal statülerini etkilediği göz önünde bulundurulduğunda daha üst düzey eğitim görmüş kişilerin toplumda daha az duygusal istismara maruz kaldığı yorumu çıkarılabilir. Seçkiner (2016) ise, yetişkin bireylerin eğitim seviyelerine göre algıladıkları duygusal istismar düzeyinin değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, eğitim düzeyi fark etmeksizin herkesin duygusal istismara maruz kalma ihtimali olmasından kaynaklanabilir. Literatürde farklı sonuçlara ulaşılması örneklem gruplarının büyüklük ve dağılım farkı ile demografik özelliklerin çeşitliliği ile açıklanabilir.

Eğitim seviyelerine göre gruplar karşılaştırıldığında mezuniyet durumu yükseldikçe sosyal onay ihtiyacı düzeyinin azaldığı gözlemlenmiştir. Buna göre ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcıların sosyal onay ihtiyacı düzeyinin lisans ve yüksek lisans/doktora mezunu olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Değirmenci ve Demirli, 2019 yılında yaptıkları bir çalışmada elde ettikleri bulgular sonucunda, eğitim seviyesinin yükselmesi kişilerin sosyal onay ihtiyacı düzeylerinin düşmesini sağlamaktadır yorumuna ulaşmıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler toplum tarafından daha fazla takdir görmektedirler; buna bağlı olarak eğitilmiş kişilerin beğenilme ve sevilme ihtiyaçları daha çok karşılanarak benlik saygıları yükselirken bu durum eğitim seviyesi düşük bireyler için tam tersi olabilir. Eğitim seviyesi düşük olan kişilerin daha fazla sosyal onay ihtiyacı hissetmeleri bununla açıklanabilir. Hacıbayramoğlu (2021)'nin gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda bu yorumlarla uyumsuz bulgulara ulaşılmıştır. Literatürde sosyal onay ihtiyacı ile bireylerin akademik düzeylerinin anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı sonucuna ulaşarak Hacıbayramoğlu (2021)'nu destekleyen çalışmalar olduğu gözlemlenmiştir (Öktem, 2003; Tokmak vd., 2013; Yalçınkaya vd., 2019). Farklı sonuçlara ulaşılmasının sebebi, çalışmamızın örneklem grubunun eğitim seviyelerinin birbirine yakın büyüklükte olmamasından kaynaklanabilir.

Katılımcıların eğitim seviyeleri ile “başkalarının yargılarına duyarlılık”, “sosyal geri çekilme”, “olumlu izlenim bırakma” sosyal onay ihtiyacı alt boyutlarının anlamlı derecede değişiklik gösterdiği raporlanmıştır. Yüksek lisans/ doktora mezunu olan katılımcıların başkalarının yargılarına duyarlılık düzeyleri ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olanlara kıyasla daha düşük çıkmıştır. Sosyal geri çekilme düzeyinin ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcılarda lisans ve yüksek lisans/ doktora mezunu olanlara kıyasla daha yüksek seviyede olduğu; lisans mezunu olan katılımcılar ile yüksek lisans/ doktora mezunu olanlar karşılaştırıldığında ise lisans mezunu olanların sosyal geri çekilme düzeyleri daha yüksek olduğu raporlanmıştır. Olumlu izlenim bırakma düzeyi ile katılımcıların akademik seviyeleri arasındaki ilişkinin de benzer şekilde seyrettiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların olumlu izlenim bırakma düzeyi yüksek lisans/ doktora mezunu olanlara göre daha yüksektir. Değirmenci ve Demirci (2019) bu araştırmayı desteklemektedir. Bu durum, sosyal onay ihtiyacı düzeyi ile eğitim seviyesi arasındaki ilişkide olduğu gibi toplumsal ve kültürel olgularla ilişkilendirilerek açıklanabilir. Literatürde bazı araştırmalar bu sonucu desteklememektedir. (Hacıbayramoğlu, 2021; Yalçınkaya vd., 2019). Bunun sebebi olarak çalışmamıza katılan bireylerin eğitim seviyeleri gruplaştırıldığında birbirine yakın uzaklıkta olmaması düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasında orta düzey pozitif korelasyon saptanmıştır. Algılanan duygusal istismar düzeyinin sosyal onay ihtiyacı düzeyini yordadığı görülmüştür. Sosyal onay ihtiyacı alt boyutlarının algılanan duygusal istismar ile ilişkisi incelendiğinde başkalarının yargılarına duyarlılık, sosyal geri çekilme alt boyutları ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Algılanan duygusal istismar düzeyi ile olumlu izlenim bırakma alt boyutu arasında ise yüksek düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır.

Yetişkinlikte algılanan duygusal istismar ve sosyal onay ihtiyacı düzeylerinde katılımcıların cinsiyet ve eğitim grupları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Aynı şekilde “Başkalarının yargılarına duyarlılık”, “sosyal geri çekilme”, “olumlu izlenim bırakma” alt boyutlarının cinsiyet ve eğitim seviyesine göre değişiklik göstermediği raporlanmıştır.

Araştırmanın örneklem grubu İstanbul’da ikamet eden 18 yaş ve üstü yetişkinler ile sınırlı kalmıştır. Sonraki çalışmaların daha geniş kitlelere ulaşılarak tekrarlanması önerilmektedir.

Katılımcıların eğitim seviyeleri birbirine daha yakın büyüklüklerde seçilirse araştırmada kullanılan değişkenler ile eğitim seviyesi arasında anlamlı derecede farklılık olup olmadığı konusu daha etkili şekilde açıklanabilir.

Araştırmada algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişki incelenmiştir. Literatürde bu konuyla ilgili incelemelere ulaşılamamıştır; bu nedenle algılanan duygusal istismar ile sosyal onay ihtiyacı ilişkisine dair aracı modelin kullanıldığı araştırmalar gerçekleştirilebilir. Kullanılan değişkenlerin yaş, medeni durum, gelir düzeyi gibi çeşitli değişkenler ile olan ilişkisinin incelenmesi araştırılan konuya fayda sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Adalı, N. (2007). 10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- American Psychological Association. Emotional abuse. APA dictionary of psychology içinde. 05.08.2022 tarihinde <https://dictionary.apa.org/emotional-abuse> adresinden erişildi.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Psikiyatride hastalıkların tanımlandırılması ve sınıflandırılması el kitabı (DSM-V-TR)*. (5. Baskı). Çeviren, Köroğlu, E. (2014). Ankara: Hekimler Yayınbirliği.
- Aronson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M. (2012). *Sosyal psikoloji*. (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Arpacı F., Bakır B. (2017) Yaşlı istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(3): 691-703.
- Aşirdizer, M. (2006). Acil servislere başvuran çocuk ve kadın istismarı olgularına hekimlerin yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri J Surg Med Sei*, 2(50), 39-48.
- Bakır E., Kapucu S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının türkiye’de yapılan araştırmalara yansması: bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 4(2): 13-24.
- Bernstein, D.A. (2011). *Essentials of psychology*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Boysan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar, başa çıkma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilere yönelik bir model sınaması (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burger, J. (2005). *Kişilik: psikoloji biliminin insan doğasına dair söyledikleri*. (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burns D. D. (1980). The perfectionist’s script for self-defeat. *Psychology Today*, 34-52.
- Butler, G. (2008). *Overcoming social anxiety and shyness. A self-help guide sing cognitive behavioral techniques*, New York, Basic Books, s.9-10.
- ÇAY, C. (2006). Çalışan kadınların işyerinde kadın istismarı konusundaki görüşlerinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Chiba,T., Iketani, S., Han, K.. ve Ono, A. (2009). A comprehensive model of anxiety in gift giving. *International Review Of Business Research Papers*, 5(4), 322-334.

- Civelek P. (2020). Çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin duygusal istismar düzeyi, algı ve görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(105), 277-295.
- Cross, S. E., Hardin, E. E., Gercek-Swing, B. (2011). The what, how, why, and where of self-construal. *Personality and Social Psychology Review*, 15(2), 142-179.
- Değirmenci, E., & Demirli, C. (2019). Çekirdek veya geniş ailede yetişen bireylerde sosyal onay ihtiyacı ile benliğin farklılaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 2(1), 79-95.
- Demir, Ü., Özkan, A. (2002). Kadın istismarı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 87-92.
- Deveci S. E. ve Açık Y. (2003). Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 12, 396-405.
- Ekşi, F. (2012). Kişilerarası ilişkiler: psikolojik danışmanlık ve halkla ilişkiler öğrencilerinin karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11,2, 79-94.
- Ellis, A. and Harper, R. 2010. *Akılcı yaşam kılavuzu* (Çev. Semra Kunt Akbaş), Ankara: Eksi Kitaplar Yayıncılık.
- Ercan, H. (2013). Genç Yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Journal of World of Turks (WfWT)*, 5(2), 157-178.
- Erol, Z. (2011). *Mükemmeliyetçi kişilik. Mükemmeliyetçi misiniz gerçekçi mi?* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ersanlı, K., Yılmaz, M., & Özcan, K. (2013). Algılanan duygusal istismar ölçeği (adiö): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 147-164.
- Fadıloğlu, Ç. (2006). *Yaşlılığın toplumsal boyutu, ileri geriatri hemşireliği*. İzmir: Meta Basım.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H.A., Ellsberg, M., Heise, L. ve Watts, C. (2005). *WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*. Geneva, World Health Organization.
- Göller, L. 2010. Ergenlerin akılcı olmayan inançları ile depresyon-umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları akademik başarılar arasındaki ilişkiler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gülen, M., Aktürk, A., Acehan, S., Seğmen, M. S., Açıkalin, A. ve Bilen, A. (2013). The effect of genetics polymorphism, drug use and structural abnormalities in

- brain tissue on the onset of psychosis. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(3), 393-407.
- Gülümser, A. (2010). 7-14 Yaş grubu çocuklarda akran istismarı ve kendi çözüm önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(2), 13-26.
- Güneri, Y. F. (1996). *Aile içinde kadına yönelik şiddet, evdeki terör, kadına yönelik şiddet*. İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı.
- Hacıbayramoğlu, S. (2021). İnternet bağımlılığı, benlik saygısı ve sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hair, J.F., Ringle, C.M. and Sarstedt, M. (2013) partial least squares structural equation modeling: rigorous applications, better results and higher acceptance. *Long Range Planning*, 46, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2013.01.001>
- Halil, G. M. (2006). *Yaşlı suistimali ve yaşlıda iyatrojenik problemler*. (Ed. Arıoğul S.). Geriatri ve gerontoloji içinde /s.1073-82). Ankara: Medikal&Nobel.
- Hancı, İ. H. (2002). *Adli tıp ve adli bilimler* (s.263- 284). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hay T., Jones L. (1994). Societal interventions to prevent child abuse and neglect, *Child Welfare*, 73(5), 379-403.
- Hollander M. H. (1965). Perfectionism. *Compr Psychiatry*, 6, 94-103.
- Huta, V. and Hawley, L., (2010). Psychological strengths and vulnerabilities: are they two ends of the same continuum or do they have independent relationships with well-being and ill-being? *Journal of Happiness Studies*, 71-93.
- Kağıtçıbaşı, Ç., ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kalınkara, V. (2011). *Yaşlı istismarı ve ihmali. Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Birinci Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karaoğlu L. vd. (2006). Physical, emotional and sexual violence during pregnancy in Malatya, Turkey, *European Journal of Public*, 16(2),149-56.
- Karaşar, B. & Öğülmüş, S. (2016a). Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 97-121.
- Karaşar, B. & Öğülmüş, S. (2016c). Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (2) , 469-495.

- Karaşar, B. ve Öğülmüş, S. (2016b). Sosyal onay ihtiyacı ölçeği. geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17 (1), 84-104.
- Kaytanoğlu, H. (2021). Genç yetişkinlerde sosyal onay ihtiyacı, beden memnuniyeti ve sosyal medya kullanım amaçlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kell, H. J. (2009). Approval motivation and situational judgment tests: the role of personality and implicit trait policies. (Master's Thesis). ABD, Rice University. Retrieved from <http://scholarship.rice.edu/handle/1911/61901>
- Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W. ve Silver, H. K. (1962) The battered-child syndrome. *JAMA*, 181, 17-24. doi:10.1001/jama.2008.84
- Kılıç, A. Zeynep (2013). Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısı ve çocuk yetiştirmeye etkileri. İstanbul Bilgi Üniversitesi. 28.05.2023 tarihinde cocuk.bilgi.edu.tr adresinden erişildi.
- Kozcu, Ş. (1987). Duygusal istismar ve genel ruh sağlığı ilişkisini inceleyen bir araştırma. *Seminer Psikolojisi*, Sayı 5, (1-20).
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lausi, G., Barchielli, B., Burrari, J., Giannini, A.M. ve Cricenti, C. (2021). Italian validation of the scale of psychological abuse in intimate partner violence (EAPA- P). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(23).
- Leite, W. L. & Beretvas, S. N. (2005). Validation of scores on the Marlowe Crowne social desirability scale and the balanced inventory of desirable responding. *Educational and Psychological Measurement*, 65, 140-154.
- Mazza, D., Lorraine, D. ve Vicky, R. (1996). Physical, sexual and emotional violence against women: A 75 genel practice-based prevalence study. *Medical Journal of Australia*, 164(1), 14-17.
- McCLELLAND, D.C. (1965). An achievement and entrepreneurship: a longitudinal study, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.1, No.4, 389-392.
- McClintock, H.F., Trego, M.L. ve Wang, E.M. (2021). Controlling behavior and lifetime physical, sexual, and emotional violence in sub-Saharan Africa. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(15–16), 7776-7801.
- McCollum, D.L. (2009). What are the social values of college students?: A social goals approach. *Journal of College and Character*, 6, 6.1-21.
- Murty, Susan A., v.d., 2003, *Physical and Emotional Partner Abuse Reported by Men and Women in a Rural Community*, *American Journal of Public Health*, vol 93, no:7, 1073-1075.

- NORTHCRAFT, G. B. ve Neale, M. A. (1990), *Organizational Behavior- A Management Challenge*, ABD: The Dryden Pres.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Orhaner, G. (2018). Yetişkin bireylerde algılanan duygusal istismar duygusal istismar düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, K. (2009). Yetişkin bireylerin algılanan duygusal istismar düzeyleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Özcebe H. *Güç koşullar altındaki çocuklar. Halk Sağlığı Temel Bilgiler* (Eds:Ç Güler, L Akın):375-417. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Öztürk, H. ve Ümran, S. (2005). Gebelikte şiddet. *Sağlık ve Toplum Dergisi*. Sayı:1. Syf.: 3-4.
- Pişkin, M. (2003). Okullarda yaygın bir sorun: Akran zorbalığı. VII. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*'nde sunulmuş bildiri (9-11 Temmuz). İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. Der Yayınları. İstanbul.
- Roche JA, Fortin G, Labbe J, Brown J, Chadwick D. The work of Ambroise Tardieu: the first definitive description of child abuse. *Child Abuse Negl*. 2005; 29:325–34.
- Saltürk, A. (2022). Sosyal onay ihtiyacının yordanmasında ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ve ana-baba tutumunun rolü. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (1), 316-334.
- Sease, T.B., Perkins, D.R. ve Yang, Y. (2021). The influence of emotion dysregulation on the relationship between emotional abuse and self-concealment among romantic partners. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1-14.
- Seçkiner, G. (2021). yetişkin bireylerin sosyotropik-otonomik (bağımlı-özerk) kişilik özelliklerinin, algılanan duygusal istismar seviyeleri ve takıntılı olma düzeyleri ilişkisi üzerine bir inceleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tardieu A, E' tude Me' dicole'gale sur les se' vices et mauvais traitements xerce' s sur des enfants. *Ann Hyg Publique Med Leg*. 1860; 13:361–98.
- Tawanchai, J., Rince, M., Harpman, T. (2005). The experience of abuse and mental health in the young Thai population: A preliminary survey. *Soc. Psychiatr Epidemiol*, 40:955-963.

- TDK-Türk Dil Kurumu. İstismar. sozluk.gov.tr içinde. 04.08.2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tokmak, İ., Turgut, H., & Öktem, Ş. (2013). Turizm ve otelcilik öğrencilerinin sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinin iletişim becerilerine etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 83-95.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 3(4). 76-80.
- Triandis, H. C., & Gelfand, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1): 118–128. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.1.118>
- Tsirigotis, K. ve Łuczak, J. (2018). Resilience in women who experience domestic violence. *The Psychiatric quarterly*, 89(1), 201-211.
- Tuncer, B., ve Voltan-Acar, N. (2006). kaygı düzeyleri farklı üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinin incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 14(2), 1-15. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000024
- Türk Dil Kurumu. Mutluluk. Türk Dil Kurumu sözlüğü içinde. 03.01.2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Twenge, J. M. ve Im, C. (2007). Changes in the need for social approval, 1958-2001. *Journal of Research Inpersonality*, 41, 171-189.
- UNICEF (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. 05.10.2022 tarihinde <https://www.unicef.org/> adresinden erişildi.
- UNICEF, Açık görüş alanında gizlenen, 4 Eylül 2014, New York. 10.10.2022 tarihinde <https://www.unicef.org/> adresinden erişildi.
- World Health Organization [WHO]. (2018). Child maltreatment 2016. URL: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.
- Yalçınkaya, M., Taner, M. & Demirci, E. (2019). ergenlerde sosyal onay ve iyilik hallerinin incelenmesi. *Folklor Edebiyat*, 25(97), 716-729.
- Yazıcı, M. (2021). algılanan duygusal istismar ile yeme tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşil, P., Taşcı, S., ve Öztunç, G. (2016). Yaşlı istismarı ve ihmali. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2):128-134.
- Young, J. vd., (2003.) *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York: Guilford.
- Yurtal-Dinç, F. (1999). Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstiyüsü, Ankara. tez.yok.gov.tr adresinden erişildi.

EKLER LİSTESİ

EK- A

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli katılımcı;

Bu tez araştırması, Doç. Dr. Alişan Burak Yaşar danışmanlığında İstanbul Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek lisans öğrencisi olan Eda Erbaş tarafından yürütülmektedir. Bu araştırmada “Algılanan Duygusal İstismar ile Sosyal Onay İhtiyacı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” amaçlanmıştır. Elde edilen veriler tez araştırmasına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Sizlerden beklenen, araştırmanın amacına ulaşabilmesi için sorulara içten ve samimi yanıtlar vererek hiçbir soruyu atlamamanızdır. Araştırmada 3 bölümden oluşan kişisel sorular ile birlikte iki ölçüğe ait soruları yanıtlamanız istenmektedir. Soruların doğru veya yanlış olarak nitelendirilebilecek bir cevabı yoktur. Tüm soruların cevaplanması yaklaşık 10 dakika sürecektir. Bu araştırma gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmaya katılmama ve çalışmadan istediğiniz bir anda çıkma hakkınız vardır. Ankette kimlik belirleyici bilgiler istenmemektedir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacılar tarafından bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Çalışmaya katılım sağlamanız sebebiyle herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

Araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırma ile ilgili daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Eda Erbaş (e-posta: [REDACTED]) ile iletişim kurabilirsiniz.

Çalışmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

Evet

Hayır

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaş:

Cinsiyet: Kadın Erkek

Eğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
 Yüksek Lisans/Doktora

YETİŞKİNLER İÇİN ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR ÖLÇEĞİ

Açıklama: Bu ölçek, yetişkin bireylerin algıladıkları duygusal istismar düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek sonuçları, bu konudaki tutumları belirlemek için kullanılacaktır. Bu ölçekte 61 adet ifade bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, buna ne derece katıldığınızı ya da katılmadığınızı liste üzerinde ayrılan yere işaretleyiniz. İşaretsiz madde bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

İFADELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Başarısız olduğumda benimle alay ederler.	()	()	()	()	()
2.Fiziksel görünümümle (kilolu olma, boy kısalığı vb.) ilgili sürekli şaka yaparlar.	()	()	()	()	()
3.Genellikle yanlışlarım yüzüme vurulur.	()	()	()	()	()
4.Fizyolojik rahatsızlıklarım (kekemelik, şaşılık, gözlük kullanma vb.) alay edilir.	()	()	()	()	()
5.Başkalarının yanında bana bağırlır.	()	()	()	()	()
6.Bana hep sen karışma derler.	()	()	()	()	()
7.Arkadaşlarım beni küçümserler.	()	()	()	()	()
8.Genellikle bana adil davranılır.	()	()	()	()	()
9. Yapabileceğim üzerinde bir başarı bekleniyor.	()	()	()	()	()
10.Konuşurken sürekli sözüm kesilir.	()	()	()	()	()
11.Genellikle olumsuz eleştiriler alırım.	()	()	()	()	()
12.Beni sürekli başkaları ile kıyaslarlar.	()	()	()	()	()

13.İnsanlar beni dış görünümümle ilgili hep yargılar.	()	()	()	()	()
14.Yanlış bir şey yaptığımda ya da söylediğimde bana gülerler.	()	()	()	()	()
15.Bir şeyler anlatmak istediğimde arkadaşlarım beni önemsemezler.	()	()	()	()	()
16.Yaptığım her davranış birileri tarafından eleştirilir.	()	()	()	()	()
17.Bana çoğu kimse değer vermez.	()	()	()	()	()
18.Bazen benimle ilgili çok kırıcı şakalar yapılır.	()	()	()	()	()
19.Genellikle çevremdeki insanlar, üzerimde baskı kurarlar.	()	()	()	()	()
20.Zaman zaman cinsiyet ayırımı ile karşılaşıyorum.	()	()	()	()	()
21.Sürekli olarak herhangi bir konuda başkalarının yanında ikaz edilmem.	()	()	()	()	()
22.Genellikle yapabileceğim şeyler için "O yapamaz" derler.	()	()	()	()	()
23.Argo sözcükler içeren şakalara maruz kalırım.	()	()	()	()	()
24.Arkadaşlarım bana takma isimle hitap ederler.	()	()	()	()	()
25.Genellikle arkadaşlarım bana alaycı bakarlar.	()	()	()	()	()
26.Yapabileceğim işlerle ilgili zaman zaman engelleniyorum.	()	()	()	()	()
27.Almış olduğum eğitim ile ilgili eleştiriliyorum.	()	()	()	()	()
28. İnsanlar benim de hata yapabileceğimi kabul etmiyorlar.	()	()	()	()	()
İFADELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
29.Genellikle yeteneklerim göz ardı edilir.	()	()	()	()	()
30.Yanlış davranışları nedeniyle kimse benden özür dilemez.	()	()	()	()	()
31.Genellikle duygularımı dikkate almazlar.	()	()	()	()	()
32.İyi yaptığım işlerin bile hep olumsuz yanları görünür.	()	()	()	()	()
33.Genellikle benim adıma hep başkaları karar verir.	()	()	()	()	()

34.Çevremdeki insanlar genellikle bana verdikleri sözleri tutmazlar.	()	()	()	()	()
35.Genellikle arkadaşlarım beni ciddiye almazlar.	()	()	()	()	()
36.Çoğunlukla düşünce ve davranışlarıma saygı gösterilmez.	()	()	()	()	()
37.Herhangi bir konuda başkalarının yanında sürekli uyarılıyorum.	()	()	()	()	()
38. Ailem benimle sürekli azarlar gibi konuşur.	()	()	()	()	()
39. Çoğu zaman bana adil davranılmıyor.	()	()	()	()	()
40.Genellikle arkadaşlarım beni dışlar.	()	()	()	()	()
41.Çoğunlukla sen yapamazsın diye engelleniyorum.	()	()	()	()	()
42.Yakınlarım çoğu zaman haklarıma saygı göstermezler.	()	()	()	()	()
43. İnsanlar genellikle iyi niyetimi suistimal ederler.	()	()	()	()	()
44. Arkadaşlarım beni küçümserler.	()	()	()	()	()
45. Kimse beni anlamaya çalışmıyor.	()	()	()	()	()
46. Ailem beni beceriksiz bulur.	()	()	()	()	()
47. Genellikle özgürlüğüm kısıtlanır.	()	()	()	()	()
48. Genellikle yeteneklerimin üzerinde beklentilerle	()	()	()	()	()
49. Yakınlarım davranışlarıma çok müdahale ederler.	()	()	()	()	()
50. Konuşma şeklimden (şive, telaffuz vb.) dolayı benimle alay	()	()	()	()	()
51. Çoğunlukla istediğim şeyleri dile getirmeme rağmen dikkate	()	()	()	()	()
52. Yakınlarım bana genellikle beni sevdiklerini belli etmezler.	()	()	()	()	()
53. Yakınlarım yapabileceğim şeyler için bile yapamayacağımı	()	()	()	()	()
54. Yakınlarım beni hiç azarlamazlar.	()	()	()	()	()
55. Yakınlarım bana çok rahat bir şekilde bağırlar.	()	()	()	()	()
56. Yakınlarım beni yapmalarını istedikleri şeyleri yapmam için	()	()	()	()	()
57. Arkadaşlarım bazen ben yokmuşum gibi davranırlar.	()	()	()	()	()
58. Ailem ve arkadaşlarım beni onaylamadıkları davranışlarım için	()	()	()	()	()
59.Genellikle bana güvenilmediğini hissederim.	()	()	()	()	()
60.Bana davranışlarımla ilgili sıfatlar yakıştırırlar. (pısırik, sakar vb.)	()	()	()	()	()
61.Giydiklerimle çoğunlukla alay ederler.	()	()	()	()	()

so10

Aşağıda yer alan maddeler sizlerin çeşitli sosyal durumlardaki tutumlarınıza yöneliktir. Aşağıda yer alan maddeleri dikkatlice okuyup, kendinize en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Başkaları tarafından onaylanmadığımda kendimi değersiz hissedirim.	5	4	3	2	1
2	Sosyal ortamlarda hata yapmaktan korkarım.	5	4	3	2	1
3	Bir kişi benimle ilgili olumsuz bir tutuma sahipse, o kişinin tutumunu olumlu hale getirmek için çabalarım.	5	4	3	2	1
4	Başkalarına danışmadan bir işe başlamakta zorlanırım.	5	4	3	2	1
5	Davranışlarımın başkaları tarafından nasıl değerlendirildiğiyle ilgili kaygılanırım.	5	4	3	2	1
6	Başkaları beni olumsuz değerlendirdiğinde incinirim.	5	4	3	2	1
7	Başkaları üzerinde nasıl bir izlenim oluşturduğum benim için önemlidir.	5	4	3	2	1
8	Eleştiri almaktan kaçınırım.	5	4	3	2	1
9	Davranışlarımın, başkaları tarafından onaylanması benim için önemlidir.	5	4	3	2	1
10	Doğru olmadığına inansam bile, çoğunluğun kabul ettiği görüşlere itiraz etmekten kaçınırım.	5	4	3	2	1
11	Başkalarının davranışlarından çabuk etkilenirim.	5	4	3	2	1
12	Düşüncelerimin, başkaları tarafından onaylanması benim için önemlidir.	5	4	3	2	1
13	Başkaları tarafından sevilmediğim düşüncesini beni rahatsız eder.	5	4	3	2	1
14	Reddedilmeyi utanç verici bulurum.	5	4	3	2	1
15	Olumsuz yönlerimi gizlemeyi tercih ederim.	5	4	3	2	1
16	Olumlu yönlerimi ön plana çıkartmaya çalışırım.	5	4	3	2	1
17	Olumsuz duygularımı onaylanmayacağım korkusuyla saklanm.	5	4	3	2	1
18	Başkalarının onaylamayacağı şeylerden kaçınırım.	5	4	3	2	1
19	Beğenilmek ve takdir edilmek için çaba harcarım.	5	4	3	2	1
20	Eğer bir espriye başkaları gülüyorsa, kişisel olarak komik bulmasam bile ben de gülümserim.	5	4	3	2	1
21	Aldığım kararlarda başkalarının beklentileri etkili olur.	5	4	3	2	1
22	Başkaları tarafından onaylanmayan hareketlerimi düzeltmeye çalışırım.	5	4	3	2	1
23	Başkalarının beni olumsuz bir şekilde değerlendirmemesi için davranışlarıma dikkat ederim.	5	4	3	2	1

24	Onaylanıp onaylamadığımı anlamak için insanların yüz ifadelerine dikkat ederim.	5	4	3	2	1
25	Başkalarının ne diyeceğini düşünerek kendi isteklerimden vazgeçerim.	5	4	3	2	1

